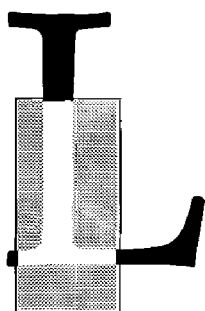

PRESENTACIÓ

---

a fixació normativa del català i els avanços en la seua normalització al llarg d'aquest segle han fomentat una atenció creixent a les diverses facetes de la llengua. L'interés per la dimensió històrica no n'ha restat al marge. Ben al contrari, l'estudi de la història de la llengua respon a un doble objectiu de la recerca lingüística: fornir dades per a la codificació gramatical i orientar, amb l'experiència del passat, la planificació lingüística del futur.

Forma i funció són, en efecte, els dos eixos que vertebreren la investigació en història lingüística, en català i en qualsevol llengua.

Els estudis d'història del català s'han desenvolupat notablement en les últimes tres dècades atenent aquests dos pols. I s'han proposat explicar-ne la correlació, esbrinant-hi les condicions internes i externes i establint-hi la cronologia dels processos i la possible periodització.

Dins d'aquest últim aspecte, l'etiqueta "Decadència" s'erigeix com un dels períodes aparentment obvis, manllevat a la història literària i justificat per la davallada fulminant a partir del segle XVI en espais d'ús i en qualitat formal. Durant molt de temps hom ha acceptat sense gaire discussió aquest clixé d'una decadència posterior a la suposada etapa de plenitud i anterior a la recuperació renaixentista. L'erudició vuitcentista, dominada en gran part per la visió romàntica enyoradissa, el posà en

circulació i la ideologia noucentista el reformulà d'acord amb el seu projecte cultural.

En els últims anys, des de diverses perspectives, inclosa la pròpia història cultural i literària, s'ha qüestionat la validesa absoluta del rètol. Si més no, s'hi han fet matisacions importants i se n'ha relativitzat l'abast, les implicacions i la cronologia. A més a més, s'han fet paleses les enormes mancances d'informació que amaga aquest expeditiu terme. S'ha arribat així a la convicció que, tant o més que altres períodes de la història del català, l'impròpiament anomenat de "Decadència" reclama una revisió i un coneixement més profunds i sistemàtics.

Els treballs que s'apleguen en aquest número monogràfic de la revista *Caplletra* participen d'aquesta sensibilitat cada vegada més estesa. Tot i diferir quant a objectes d'estudi i pressupòsits metodològics, coincideixen en la voluntat de desvetllar aspectes inèdits de la llengua i la literatura catalanes entre el Renaixement i la Renaixença.

El primer d'aquests dos períodes suposa la pervivència de certs elements medievals en un món que s'orienta cap a les transformacions de la Modernitat. En aquest particular moment de transició se situa l'article de Josep Romeu i Figueras, que encapçala el número. Es tracta d'un estudi sobre l'origen, la difusió i les connotacions d'un refrany misògin recollit en unes còpies del segle XVI i que circulaven al País Valencià i el Principat com a simbiosi de tradició popular i gust renaixentista.

L'aprofundiment en les formes literàries post-renaixentistes ocupa Albert Rossich en l'article següent, on reflexiona sobre les dificultats metodològiques de diversa mena que presenta l'estudi de la producció literària catalana entre el Barroc i el Romanticisme; revisa els postulats i conclusions de la historiografia literària catalana i matisa l'abast de marcs de referència generals, com ara "Rococó", tot situant la discussió en l'àmbit de les interrelacions literatura/procés de substitució lingüística.

Precisament en el context barroc, en la cruïlla entre conflicte lingüístic i configuració de la llengua literària, se situa l'obra del tortosí Francesc de la Torre. Kenneth Brown i Vicent Escartí n'editen deu poemes catalans inèdits inclosos en un manuscrit miscel·lani. Acompanyen l'edició d'un breu estudi sobre l'ambient literari i la rellevància d'aquests textos.

Dins d'aquest període, hi ha parcel·les de la producció cultural i literària que encara no coneixem a fons. És el cas de la dietarística valenciana del segle XVII, de la

---

qual s'ocupa Vicent Escartí, en un article on considera les constants sociològiques i textuals del gènere i avalua la importància d'aquest corpus documental per a la història lingüística.

Un altre àmbit poc conegut és el del col·loqui com a forma parateatral. Joaquim Martí Mestre estudia una peça anònima, ambientada a l'horta de València l'any 1634 i escrita en un setanta-cinc per cent en català. Com a text dialogat, ofereix un cert valor dramàtic, a més del testimoni ideològic i d'un relatiu interès lingüístic.

Durant el segle XVIII, els il·lustrats autòctons mantenen una relació ambivalent amb el català, que es mou entre l'erudició emotiva i el menyspreu cosmopolita. Aquests extrems es perfilen en els articles d'Emili Casanova i August Rafanell sobre diferents aspectes de les idees lingüístiques de l'època. Així, Emili Casanova explora el terreny de les actituds lingüístiques dels il·lustrats, amb unes notes sobre la valoració del castellà a la València dels segles XVIII i XIX. S'ocupa en concret dels mètodes d'ensenyament d'aquesta llengua, dels plantejaments de la lexicografia autòctona de l'època i, en particular, de l'aportació del gramàtic valencià Vicent Salvà. August Rafanell, d'altra banda, ens ofereix l'exhumació i comentari d'una polèmica prosòdica que té com a escenari l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, a finals del segle XVIII. La controvèrsia, més enllà de l'interès per a la història de les idees ortogràfiques i prosòdiques, testimonia l'acceptació per alguns il·lustrats principatins de les tesis secessionistes que s'havien imposat al XVIII entre els valencians.

Les idees il·lustrades acompanyen els canons de l'estètica neoclàssica en dues àrees del nostre territori lingüístic sotmeses a la dominació cultural i política anglesa (l'illa de Menorca) o francesa (el Rosselló). En aquest segon nucli para esment Josep Vila, en un article que ens forneix tot un seguit de dades sobre escenografia i preceptiva dramàtica en el teatre rossellonés dels segles XVIII i XIX. Centrant-se en dues obres de teatre passionístic i una d'hagiogràfic del Rosselló dels segles XVIII i XIX, ens descriu des dels comportaments dels actors fins a l'ambient social i lingüístic, passant pels components materials i teòrics de les representacions dramàtiques en aquest temps i espai concrets.

Els límits de la mal anomenada "Decadència" es difuminen i s'entrecreuen en molts casos amb l'aparició i difusió de la Renaixença. En l'àmbit valencià aquest

---

moviment resulta bastant superficial i quasi es redueix al llarg del segle XIX a uns pocs escriptors, entre els quals destaca la figura polèmica de Teodor Llorente. Malgrat les limitacions de tota mena, Llorente trenca l'aïllament cultural del món valencià i contribueix a superar les mancances de la llarga decadència literària. En aquest sentit, Cristòfor Martí Adell considera en l'últim article de la revista la relació de Frederic Mistral i Teodor Llorente dins el context general de les relacions occitano-valencianes en la Renaixença i en valora els continguts ideològics i literaris i el possible influx que sobre el patriarca de la Renaixença valenciana exercí el poeta occità. Aquestes valoracions es fonamenten en noves i decisives aportacions documentals.

En conjunt, doncs, aquest monogràfic de *Caplletra* constitueix un mosaic d'aproximacions diverses als usos lingüístico-literaris i a les seues determinacions socials i ideològiques en el període que, provisionalment, continuem anomenant "Decadència".

Miquel Nicolàs
Universitat de València